

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. Stefana Jaracza 1
00-378 Warszawa

tel./fax 022 583-13-80/81
sekretariat@psych.pan.pl
www.psych.pan.pl

Warszawa, 1.09. 2022

dr hab. Małgorzata Fajkowska, prof. IP PAN
Pracownia Psychologii Osobowości,
Instytut Psychologii, Polska Akademia Nauk

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Eweliny Sitko

pt. *Wybrane psychologiczne uwarunkowania stylów podejmowania decyzji u osób we wczesnej dorosłości*

przygotowanej pod kierunkiem

Prof. dr hab. Andrzeja Sękowskiego oraz dr Barbary Cichy-Jasiochy

Cel naukowy przedłożonej mi do oceny pracy doktorskiej mgr Eweliny Sitko stanowiła analiza relacji pomiędzy stylami podejmowania decyzji a wybranymi zmiennymi różnicowymi, tj. temperamentem, nastrojem, stylami myślenia oraz stylami radzenia sobie ze stresem u osób we wczesnej dorosłości. Ponadto, analizowano także relacje pomiędzy temperamentem a stylami podejmowania decyzji przy uwzględnieniu mediatorów, takich jak nastrój, style myślenia oraz style radzenia sobie ze stresem. Przeprowadzono badania on-line, których procedura polegała na wypełnieniu przez respondentów zestawu kwestionariuszy do oceny stylów podejmowania decyzji (Scott i Bruce, 1995), cech temperamentu (Webster i Crysel, 2012), pozytywnego i negatywnego nastroju (Watson i Clark, 1992), stylów myślenia (Sternberg, 1997) i stylów radzenia sobie ze stresem (Carver i in, 1989). Zebrano także informacje socjodemograficzne. Ostatecznie, analizie statystycznej (m.in. analizy korelacyjne, t-Studenta, krokowa analiza regresji, analiza mediacji) poddano dane pochodzące od grupy złożonej z 280 osób (K=156) w wieku 20-40 lat. Autorka pracy raportuje, że uzyskane wyniki badań w zakresie relacji:

- *temperament-styl podejmowania decyzji*, wskazują na pozytywny związek między impulsywnością oraz poszukiwaniem wrażeń a intuicyjnym i spontanicznym stylem podejmowania decyzji; negatywny związek między poszukiwaniem wrażeń i impulsywnością a racjonalnym stylem podejmowania decyzji;

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. Stefana Jaracza 1
00-378 Warszawa

tel./fax 022 583-13-80/81
sekretariat@psych.pan.pl
www.psych.pan.pl

- *nastrój-style podejmowania decyzji*, tu rezultaty badawcze ujawniają pozytywny związek między intuicyjnym i spontanicznym stylem podejmowania decyzji a nastrojem pozytywnym; dodatkowo zaobserwowano, że im niższy poziom nastroju pozytywnego i wyższy poziom nastroju negatywnego tym wyraźniejszy związek ze stylami zależnym i unikającym podejmowania decyzji;
- *style myślenia-style podejmowania decyzji*, w tym zakresie wyniki badań sugerują szereg specyficznych powiązań między stylami myślenia a stylami podejmowania decyzji np., pozytywny związek między stylami myślenia takimi jak, wykonawczy, oceniający, hierarchiczny i lokalny, a racjonalnym stylem podejmowania decyzji czy pozytywny związek między zależnym stylem podejmowania decyzji a wykonawczym, zewnętrznym i konserwatywnymi stylami myślenia;
- *style radzenia sobie ze stresem-style podejmowania decyzji*, i w tym przypadku zaobserwowano szereg istotnych i specyficznych relacji, np. pozytywny związek pomiędzy spontanicznym stylem podejmowania decyzji a poczuciem humoru, zaprzeczaniem czy negatywny z planowaniem.

Ponadto, wykazano, że każda ze zmiennych włączona do modelu jako mediator (nastrój, style myślenia, style radzenia sobie ze stresem) w sposób swoisty wyjaśnia relację pomiędzy wybranymi cechami temperamentu a stylami podejmowania decyzji.

Po szczegółowym zapoznaniu się z dysertacją dostrzegam jej podstawową zaletę, jaką jest podjęcie w badaniach zagadnienia stylów podejmowania decyzji, które to zagadnienie, jak słusznie i wielokrotnie wspomina Autorka w pracy, jest obszarem badań mało eksplorowanym na terenie psychologii różnic indywidualnych. Uważam też, że uzyskane wyniki badań mają potencjalną wartość aplikacyjną. Dodatkowo, praca charakteryzuje się czytelną strukturą (wprowadzenie teoretyczne, sformułowanie hipotez badawczych, część empiryczna, dyskusja).

Jednak w ostateczności stwierdzam, że nie mogę ocenić tej pracy pozytywnie. Sugeruję jej znaczącą rewizję i ponowne poddanie recenzji. Poniżej, przedstawię najważniejsze argumenty, które skłoniły mnie do podjęcia takiej decyzji. Na początku skupię się na zagadnieniach ogólnych, potem zaś przejdę do uwag szczegółowych.

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. Stefana Jaracza 1
00-378 Warszawa

tel./fax 022 583-13-80/81
sekretariat@psych.pan.pl
www.psych.pan.pl

Uwagi ogólne

1. Zaczę od komentarza, dotyczącego tytułu rozprawy. Przedstawiona praca została zaplanowana i zrealizowana w modelu korelacyjnym. Zatem, rodzi się pytanie, dlaczego w jej tytule, znajduje się słowo „uwarunkowania”. Model korelacyjny co najwyżej mówi o współwystępowaniu określonego układu zmiennych i nie uprawnia do wnioskowania przyczynowo-skutkowego. Wydaje się, że tytuł pracy powinien być zrewidowany.
2. Kolejna uwaga łączy się z powyższą uwagą. Mianowicie, w pracy, zwłaszcza w jej części empirycznej czy w sekcji dyskusji pojawiają się opisy wyników czy wnioskowania wskazujące na zależności przyczynowo-skutkowe między zmiennymi. To wymaga korekty.
3. W części teoretycznej dzieła pojawiają się szeroko opisane treści, które nie są istotne z punktu widzenia „bazy teoretycznej” dla sformułowanych problemów badawczych. Zaliczyłabym do nich prezentację różnych modeli podejmowania decyzji z punktu widzenia filozofii, ekonomii, neuronauki i psychologii. Zamiast tego sugeruję skoncentrowanie się na tym modelu podejmowania decyzji, który stanowi teoretyczne podstawy tej rozprawy, którym jak rozumiem jest model podejmowania decyzji oparty na emocjach (EIC, Lerner i in. 2015) oraz na wykazaniu jakie teoretyczne powiązania ze stylami podejmowania decyzji ma tenże model. Szczególnie zaś na tym, jakie relacje teoretyczne łączy model EIC z wybraną w tej pracy koncepcją stylów podejmowania decyzji Scott i Bruce’a (1995).
4. Podobnie rzecz ma się z opisem temperamentu, emocji, stylów poznawczych czy stylów radzenia sobie ze stresem. Na przykład, pomimo iż projekt badawczy zaprezentowany w tej pracy opiera się na teorii temperamentu Marvina Zukermana, Autorka bez wyrażonej explicite konieczności teoretycznej opisuje min. Regulacyjną Teorię Temperamentu czy teorię Pawłowa.
5. W części teoretycznej mamy do czynienia z dość chaotycznym wywodem, który w sposób niedostateczny wyjaśnia jakie są relacje teoretyczne między podstawowymi dla pracy konceptami w zakresie wybranych, opisujących je modeli. W przypadku, kiedy te relacje są wyjaśniane, to te wyjaśnienia nie są jasne np. w jednym miejscu opisywane są związki procesu podejmowania decyzji z temperamentem (w różnych ujęciach teoretycznych!) a w drugim poszukiwanie doznań ze stylami podejmowania decyzji; gdzie indziej mamy do

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. Stefana Jaracza 1
00-378 Warszawa

tel./fax 022 583-13-80/81
sekretariat@psych.pan.pl
www.psych.pan.pl

---

czynienia z omówieniem związku emocji z procesem podejmowania decyzji a nie ze stylami podejmowania decyzji. Innymi słowy, czytelnik oczekiwałby prezentacji związków teoretycznych wyselekcjonowanych do badań zmiennych psychologicznych (definiowanych w ramach konkretnych ujęć teoretycznych) ze stylami podejmowania decyzji (także w ramach przyjętej w pracy koncepcji stylów podejmowania decyzji). Taki, zabieg ułatwiłby także zrozumienie, dlaczego, akurat ten konkretny zestaw zmiennych został wybrany do badań.

6. Dodatkowo, moje zdziwienie budzi nazywanie emocji czy uczuć (w hipotezach badawczych pojawia się to pojęcie uczuć używane zamiennie z emocjami!) cechą lub stanem, tym bardziej, że Autorka odwołuje się do koncepcji Davida Watsona i współpracowników. W tym ujęciu, mówi się o pozytywnym lub negatywnym afekcie/nastroju jako cesze lub stanie, nie o emocjach czy uczuciach. To należałoby poprawić lub wyjaśnić.
7. Kolejna uwaga ogólna jest związana z grupą badaną. Autorka pracy twierdzi, że przebadala osoby w okresie wczesnej dorosłości, w przedziale wiekowym 20-40 lat. Po pierwsze, należy wyjaśnić, dlaczego ten przedział wiekowy został nazwany wczesną dorosłością? Jest to niestandardowe podejście. Dokonałam przeglądu literatury pod tym względem i okazuje się, że na ogół przyjmuje się, że ta faza rozwoju człowieka przypada na lata 18-25, zaś okres 25-60 uznaje się za dorosłość. Po drugie, przydałyby się podanie powodów takiej cezur w kontekście stylów podejmowania decyzji.
8. Następnie, moją poważną wątpliwość budzi, to, że „w pewnym momencie” pracy dowiadujemy się, że zmienne psychologiczne, które miały być badane w kontekście ich współwystępowania ze stylami podejmowania decyzji, nagle mają pełnić rolę mediatorów relacji temperament-style podejmowania decyzji. Nie znajduję żadnego usprawiedliwienia dla takiego zabiegu w części teoretycznej.
9. Dodam, że wprowadzenie korekty w wyżej opisanych aspektach pozwoli na pogłębione interpretacje uzyskanych wyników badań i sformułowanie adekwatnych wniosków aplikacyjnych w części pracy poświęconej dyskusji uzyskanych rezultatów. Niestety, ta część pracy jest głównie podsumowaniem wyników badań. Ponadto, czyta się ją bardzo trudno i w całości wymaga dopracowania.

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. Stefana Jaracza 1
00-378 Warszawa

tel./fax 022 583-13-80/81
sekretariat@psych.pan.pl
www.psych.pan.pl

(Ważniejsze) Uwagi szczegółowe

1. Do korekty pracy polecam skorzystanie z najnowszego podręcznika: Skimina, E., Harasimczuk, J. i Ciecuch, J. (2022). Podstawowe standardy edytorskie naukowych tekstów psychologicznych w języku polskim na podstawie reguł APA. Liberi Libri
2. We „Wstępie” pracy (str.7) pojawiają się informacje, że „*temperament stanowi zmienną uwarunkowaną genetycznie*” a „*emocja jako cecha stanowi czynnik osobowościowy*”. Te stwierdzenia są bardzo kategoryczne i domagają się wyjaśnienie jakie dane z literatury przedmiotu do nich uprawniają.
3. Wydaje się, że „Wstęp” do dzieła powinien przede wszystkim zawierać usprawiedliwienie teoretyczne dla projektu badawczego, hipotezy/pytania badawcze, informacje o procedurze badawczej oraz streszczenie wyników. Sugeruję zawrzeć te informacje we wprowadzeniu.
4. Opisując proces podejmowania decyzji w różnych ujęciach teoretycznych (str. 9-39) należałoby wyjaśnić jak te koncepcje mają się do stylów podejmowania decyzji. Nadal, jednak zachęcam do skupienia się na pokazaniu tej relacji w zakresie wybranych do realizacji tej pracy modeli.
5. „*Koncepcja Hipokratesa-Galena miała ogromne znaczenia dla rozwoju teorii decyzji w psychologii...*” (Strelau, 2004) (str.41) – czy rzeczywiście tak? Czy tak twierdzi Strelau?
6. Bus i Plomin czy Buss i Plomin (str. 41)
7. Na str. 51 i 53 nazwisko tej samej osoby, Anny Lee Clark, pojawia się w różnych zapisach: Clarck, Clark, Cark. To wymaga korekty.
8. Czy rzeczywiście Carver i współ. nazwali strategie dyspozycjami a style sytuacjami? (str.64)
9. Informacja, że grupę badaną będą stanowiły osoby we wczesnej dorosłości powinna pojawiać się jak najwcześniej w pracy, a pojawia się dopiero na str. 67. Także konieczne jest wyjaśnienie, dlaczego akurat taki przedział wiekowy jest istotny dla badanej tu problematyki.
10. Wykres 4 czy Rysunek 4? (str. 75)
11. Na str. 75-76 pojawiają się informacje, które zaskakują czytelnika – pierwsza dotyczy tego, iż w pracy będzie sprawdzany model mediacyjny (nic tego nie zapowiada w wywodzie teoretycznym); druga, że temperament będzie predyktorem stylów podejmowania decyzji

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. Stefana Jaracza 1
00-378 Warszawa

tel./fax 022 583-13-80/81
sekretariat@psych.pan.pl
www.psych.pan.pl

(wywód teoretyczny tego nie wyjaśnia), a trzecia, że zmienne socjodemograficzne nie będą brane pod uwagę w analizach i nie podane jest wyjaśnienie, dlaczego.

12. Str. 78. W zdaniu „*Ze względu na wartość...*” O jakiej wartości mowa?
13. Str. 88 opis procedury badań. Autorka twierdzi, że przeprowadziła badania pilotażowe, które opisuje jako studiowanie literatury oraz polską adaptację narzędzia do badania stylów podejmowania decyzji. Czy rzeczywiście tak w psychologii rozumiemy badania pilotażowe?
14. W opisie procedury badawczej zabrakło informacji w jaki sposób podawano osobom badanym kwestionariusze np. czy ich kolejność była losowa czy z góry zaplanowana? Jeśli z góry zaplanowana to według jakiego kryterium? Czy itemy w poszczególnych kwestionariuszach były podawane losowo?
15. Pomimo, że wiem na czym polega strategia kuli śnieżnej, to nie rozumiem stwierdzenia, że „*kwalifikacja odbywała się za pomocą kuli śnieżnej*” (str. 88).
16. Co było podstawą przyjęcia, że grupa 280 osób jest wystarczająca. Czy wykonywano jakieś wcześniejsze obliczenia (np. w programie G*power)?
17. W „*Aneksie*” zabrakło narzędzia do badania pozytywnego i negatywnego nastroju.
18. Praca wymaga korekty edytorskiej. Pojawiają się w niej błędy gramatyczne, literówki, kolokwializmy.
19. Dodatkowo, zalecałabym napisanie pracy empirycznej, która odznaczałaby się jak największą liczbą cech świadczących o jej transparentności. Dla przykładu, do takich cech należą: informacja jak została ustalona wielkość próby, przewidywana wielkość efektów, czy prezentowany projekt badawczy jest częścią większego projektu, wykraczającego poza ten omówiony w pracy.

Podsumowując, rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne postawienie i rozwiązanie problemu naukowego. O ile można uznać, że w pracy mamy podjętą próbę przedstawienia takiego problemu badawczego, o tyle jego umocowanie teoretyczne jest nierzetelne i niedostatecznie opracowane. Zatem, z tego powodu jak i ze względu na powyższe uwagi krytyczne uznaję, że recenzowana przeze mnie rozprawa doktorska autorstwa mgr Eweliny Sitko na tym etapie nie spełnia warunków określonych w art.31 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017r. poz. 1798). i obecnie nie może być podstawą do

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT PSYCHOLOGII

ul. Stefana Jaracza 1
00-378 Warszawa

tel./fax 022 583-13-80/81
sekretariat@psych.pan.pl
www.psych.pan.pl

---

dalszych etapów przewodu doktorskiego. Dostrzegając jednak ważność tematu, wkład pracy Autorki oraz fragmenty pracy, które można ocenić jako zdecydowanie dopuszczające (np. część empiryczna), kieruje pracę do poprawy we wskazanych w recenzji obszarach.

M. Fojkowska

Warszawa 1.08.2020

Stefana Jaracza